

جامعه‌شناسی معلمان

و

سرمایه اجتماعی

مؤلف :

دکتر علی سادئی

عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان

استادیار گروه علوم انسانی

انتشارات شادک

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	: سادئی، علی -
عنوان و نام پدیدآور	: جامعه‌شناسی معلمان و سرمایه اجتماعی / مولف علی سادئی.
مشخصات نشر	: تهران: شلاک، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۲ ص: جدول.
شابک	: 978-600-257-179-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: معلمان -- ایران -- تهران -- نمونه پژوهی
موضوع	: Teachers -- Iran -- Tehran -- Case studies
موضوع	: سرمایه اجتماعی -- ایران -- تهران -- نمونه پژوهی
موضوع	: Social capital (Sociology) -- Iran -- Tehran -- Case studies
موضوع	: معلمان -- اثر بخشی
موضوع	: Teacher effectiveness
رده بندی کتب	: ۲۸۳۲/۴LB / الف س ۹۵۳ ۱۳۹۶
رده بندی دیوبی	: ۳۷۱/۱۰۰۹۵۵۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۰۳۹۳

انتشارات شلاک

جامعه‌شناسی معلمان و سرمایه اجتماعی	
ناشر	× انتشارات شلاک
مؤلف	× دکتر علی سادئی
چاپ اول	× ۱۳۹۶
شمارگان	× ۱۰۰۰ جلد
قیمت	× ۱۸۰۰۰ تومان
شابک	× ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۷-۱۷۹-۳

تهران جمالزاده جنوبی خ دیلمان پ ۱۴ واحد ۱ تلفن ۶۶۵۹۲۳۵۷ و ۰۹۱۲۲۲۵۱۲۶۸

www. Shelak. org
pubshelak@yahoo. com

فهرست مطالب

چکیده	۱۳
پیشگفتار	۱۵

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- سنای تحقیق	۱۷
۲-۱- اهمیت موضوع مورد مطالعه	۲۱
۳-۱- اهداف پژوهش	۲۳
۱-۳-۱- هدف کلی	۲۳
۲-۳-۱- اهداف جزئی	۲۳
۴-۱- سؤال‌های تحقیق	۲۴
۵-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی	۲۵
۱-۵-۱- تعاریف مفهومی	۲۵
۲-۵-۱- تعاریف عملیاتی	۲۷

فصل دوم: مطالعات نظری و پیشینه تحقیق

مقدمه	۲۹
۱-۲- پیشینه تحقیق	۲۹
۱-۱-۲- پژوهش‌های انجام شده درباره سرمایه اجتماعی خارج از کشور	۳۰
۲-۱-۲- پژوهش‌های انجام شده درباره سرمایه اجتماعی در ایران	۴۴
۲-۲- سطوح سرمایه اجتماعی	۴۷
۱-۲-۲- سطح فردی	۴۷
۲-۲-۲- سطح میانی	۴۹
۳-۲-۲- سطح کلان	۴۹
۳-۲- الگوها و مدل‌های سنجش سرمایه اجتماعی	۵۰
۱-۳-۲- الگوها و مدل‌های سنجش کیفی	۵۰

- ۲-۳-۲ الگوها و مدل‌های سنجش کمی ۵۲
- ۲-۴-۲ ابعاد سرمایه اجتماعی ۵۲
- ۲-۴-۱ عناصر و مولفه‌های سرمایه اجتماعی ۵۳
- ۲-۵-۲ جایگاه اجتماعی معلمان ۶۱
- ۲-۵-۱ پژوهش‌های انجام شده در مورد جایگاه معلمان خارج از کشور ۶۱
- ۲-۵-۲ پژوهش‌های انجام شده در مورد جایگاه معلمان داخل کشور ایران ۶۲
- ۲-۶-۲ فعالیت‌های گروهی و تیمی معلمان (درس‌پژوهی) ۶۳
- ۲-۶-۱ رابقی فعالیت‌های گروهی و تدریس مشارکتی (درس‌پژوهی) معلمان ۶۳
- ۲-۶-۲ رابقی فعالیت‌های گروهی و تدریس مشارکتی (درس‌پژوهی) ۶۷
- ۲-۶-۳ فعالیت‌های گروهی (درس‌پژوهی) معلمان رمز موفقیت آموزشی کشورها ۷۲
- ۲-۷-۲ مبانی نظری تحقیق ۷۴
- ۲-۷-۱ جمع‌بندی دیدگاه‌ها، سبب‌ها و ارائه چارچوب نظری تحقیق ۷۹
- ۲-۸-۲ مدل مفهومی پژوهش ۸۱

فصل سوم: روش و چگونگی انجام تحقیق ۸۳

- مقدمه ۸۳
- ۳-۱ روش و نوع تحقیق ۸۳
- ۳-۲ جامعه آماری ۸۴
- ۳-۲-۱ معلمان شهر تهران ۸۴
- ۳-۲-۲ شهروندان شهر تهران ۸۴
- ۳-۳ حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری ۸۴
- ۳-۳-۱ حجم نمونه معلمان ۸۵
- ۳-۳-۲ حجم نمونه شهروندان ۸۶
- ۳-۴ ابزارهای گردآوری داده‌ها ۸۷
- ۳-۵ متغیرهای تحقیق ۸۸
- ۳-۶ چگونگی سنجش متغیرها ۸۸
- ۳-۶-۱ سنجش سرمایه اجتماعی ۸۸
- ۳-۶-۲ سنجش بعد شناختی سرمایه اجتماعی ۸۸

- ۳-۶-۳ سنجش بعد ساختاری سرمایه اجتماعی ----- ۹۰
- ۳-۶-۴ بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی ----- ۹۱
- ۳-۶-۵ سنجش فعالیت گروهی معلمان ----- ۹۳
- ۳-۶-۶ سنجش اعتماد اجتماعی به معلمان ----- ۹۳
- ۳-۶-۷ سنجش اعتبار شغل معلمی ----- ۹۴
- ۳-۷-۷ روایی و پایایی ابزار تحقیق ----- ۹۴
- ۳-۸-۸ روشهای آماری تجزیه و تحلیل داده ها ----- ۹۵

فصل چهارم: توصیف و تجزیه و تحلیل اطلاعات ----- ۹۷

- ۴-۱-۱ توصیف اطلاعات جمع آوری شده ----- ۹۷
- ۴-۲-۲ آزمون فرضیه ها ----- ۱۲۳
- ۴-۳-۳ آمار استنباطی ----- ۱۲۸
- ۴-۴-۴ اعتبار اجتماعی شغل معلمی ----- ۱۲۸
- ۴-۵-۵ اعتماد اجتماعی به معلمان ----- ۱۳۰

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها ----- ۱۳۲

- ۵-۱-۱ یافته های توصیفی (توصیف جامعه شناختی معلمان) ----- ۱۳۳
- ۵-۲-۲ یافته های استنباطی ----- ۱۳۹
- ۵-۲-۱-۲ مهم ترین نتایج حاصله از بخش اول تحقیق (سرمایه) ----- ۱۳۹
- ۵-۲-۲-۲ مهم ترین نتایج حاصله از بخش دوم تحقیق (اعتماد اجتماعی به معلمان) ----- ۱۴۰
- ۵-۳-۳ بحث و نتیجه گیری و تطبیق یافته ها با تحقیقات قبلی و مبانی نظری ----- ۱۴۱
- ۵-۳-۱-۳ بحث و نتیجه گیری از بخش اول تحقیق (سرمایه اجتماعی) ... ----- ۱۴۱
- ۵-۳-۲-۳ بحث و نتیجه گیری از بخش دوم تحقیق (اعتماد اجتماعی به معلمان) ----- ۱۴۶
- ۵-۴-۴ پیشنهادها ----- ۱۴۷
- ۵-۵-۵ محدودیت های تحقیق ----- ۱۵۲
- ۵-۶-۶ توصیه به پژوهشگران بعدی ----- ۱۵۳

منابع ----- ۱۵۵

ضمایم ----- ۱۶۳

چکیده

در پرتو ارتباط بین افراد، سرمایه‌ای بوجود می‌آید که می‌توان از آن هم در جهت رشد و توسعه اقتصادی بهره جست و هم از این سرمایه برای بهبود مساله‌های آموزشی بهره جست. با مطالعه دقیق پژوهشگر مشخص شد که تاکنون مطالعات انجام شده در مورد جامعه‌شناسی نهاد آموزش و پرورش و کارکردهای آن بوده است. اما خود معلمان در این مطالعات مورد توجه نبوده‌اند و به عبارت بهتر تاکنون "جامعه‌شناسی آموزش و پرورش" مورد توجه نبوده است نه "جامعه‌شناسی معلمان"! حال آیا می‌توان معلمان را بعنوان یک سرمایه اجتماعی تلقی کرد؟ این گروه بزرگ اجتماعی را از این زاویه مورد سنجش و ارزیابی قرار داد؟ فرضیه‌های اصلی تحقیق عبارت است از: ۱- بین میزان سرمایه اجتماعی در معلمان و میزان فعالیت‌های گروهی (درس‌پژوهی) آنان ارتباط وجود دارد. ۲- به نظر می‌رسد اعتماد اجتماعی مردم به معلمان در حد بالا باشد و سوال تحقیق دربخش نگاه به معلمان از بیرون این است که اعتبار اجتماعی شامل معلمی از دیدگاه مردم در چه حدی است؟ جامعه آماری تحقیق از نگاه بیرونی شهروندان، شهر تهران به تعداد ۴۲۰ نفر و از نگاه درونی معلمان شهر تهران به تعداد ۴۲۰ نفر با توجه به وضعیت شهر و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای از مناطق ۱، ۱۶، ۸، ۹ و ۱۱ تهران بصورت تصادفی انتخاب و سپس در منطقه به روش تصادفی طبقه‌ای متناسب با دوره تحصیلی و جنس، مدارس و مراکز به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته با بهره‌گیری از شاخص‌های کلیدی می‌باشد که روایی آن مورد تایید اساتید و صاحب‌نظران و پایایی آن با ضریب ۰/۷۸ مورد تایید قرار گرفته است. پس از جمع‌آوری اطلاعات همه فرضیه‌های تحقیق مورد تایید قرار گرفته است. اما بعد شناختی معلمان بیشترین و بعد ساختاری کمترین تاثیر را در سرمایه اجتماعی معلمان و مشارکت آنان در تدریس تیمی و گروهی داشته است. همچنین میزان اعتماد اجتماعی مردم به معلمان در حد بسیار بالا بوده (۷۹/۷۶ درصد اعتماد خود به معلمان را زیاد و بسیار زیاد دانسته‌اند). اما اعتبار اجتماعی شغل معلمی در حد ۶۸/۳۳ می‌باشد. یعنی اعتماد اجتماعی به معلمان خیلی بیشتر از اعتبار شغل معلمی است.

کلید واژه‌ها: سرمایه اجتماعی، فعالیت‌های گروهی، اعتماد اجتماعی، اعتبار شغلی، درس‌پژوهی، معلمان

پیشگفتار

روابط اجتماعی را می‌توان به عنوان یکی از مهم‌ترین اجزای سرمایه اجتماعی یا به عنوان مهم‌ترین منابع سرمایه اجتماعی تلقی کرد. با نگاه دقیق‌تر می‌توان گفت که این منبع بسیار مهم در درون و جوهره "روابط" افراد در نهادها و سازمان‌های اجتماعی از جمله نهاد آموزش و پرورش وجود دارد. اما نکته مهم کشف و چگونگی تقویت این روابط است.

به عبارت بهتر این گوهر گران قیمت در روابط بین افراد مستتر و پنهان است و حتی بعضی از افراد از وجود این گوهر و یا میزان اهمیت آن بخوبی آگاه نیستند. اما هنگامی که اهمیت این روابط برای ما به‌بود مهم‌ترین مساله‌های هر نهاد یا سازمان اجتماعی آشکار می‌شود، افراد یا سازمان‌ها به محرز اهمیت این گوهر ارزشمند پی خواهند برد.

همچنین "اعتماد بین افراد" نیز یکی دیگر از ابعاد سرمایه اجتماعی است. چرا که بدون اعتماد نیز افراد یا نهادها نمی‌توانند مساله‌های خود یا سازمان را بهبود بخشند. به عبارت بهتر "روابط مبتنی بر اعتماد" می‌تواند زمینه ساز ایجاد یک "قدرت" برای بهبود مساله‌های درونی یا بیرونی افراد یا سازمان‌ها شود.

منظور از روابط بین افراد روابط صوری و ظاهری نیست، بلکه منظور روابطی است که منجر به هم افزایی قدرت‌های فردی بصورت یک قدرت جمعی و در راستای بهبود مساله‌ها است.

برای تبیین بهتر مساله و در مورد نهاد آموزش و پرورش باید این سوال را مطرح کرد که: مگر تا کنون بین معلمان ارتباط وجود نداشته است؟

در پاسخ باید گفت منظور از روابط بین معلمان روابط عادی و معمولی نیست. چرا که تاکنون این روابط موجود بوده و هست. اما این روابط معمولی و عادی نتوانسته و نمی‌توانند مشکلات کلاس و درس و مدرسه را بهبود بخشد و تنها آن روابطی را می‌توان سرمایه اجتماعی تلقی کرد که توأم با اعتماد بوده و قدرتی را پدید آورد که بتواند مساله‌ها را کلاس و درس و مدرسه را حل کند و یا حداقل بهبود بخشد.